POLİTİKA NOTLARI 26

Türkiye'de Acil Durum Uzaktan Öğretim ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) İncelemesi

Betül Tonbuloğlu

epam
EĞİTİM POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ

İLKE
ilim kültür eğitim vakfı

İLKE POLİTİKA NOTU 26 | HAZİRAN 2021 İLKE Yayın No: 100 | ISBN: 978-625-7684-41-5 | E-ISBN: 978-625-7684-42-2 | http://dx.doi.org/10.26414/pn026

Türkiye'de Acil Durum Uzaktan Öğretim ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) İncelemesi

ÖZET

COVİD-19 pandemisi sebebiyle bir yılı aşkın zamandır uygulanan, acil durum veya kriz durumu süreçlerinde eğitimin hızlı bir şekilde çevrimiçi ortama taşınarak devam ettirilmesinin hedeflendiği acil durum uzaktan öğretim, ülkemizde eğitimin ve paydaşların dijitalleşmesi anlamında önemli bir etkiye sahiptir. Bu süreçte Eğitim Bilişim Ağı (EBA), acil durum uzaktan öğretim faaliyetlerinin sürdürülebilmesini sağlamak adına en çok kullanılan platformlardan biri olmuş; uzaktan öğretime paydaşların eşit erişim imkanına sahip olabilmeleri ve öğretim faaliyetlerinin aksamaması için önemli adımlar atılmıştır. Ancak pandemi sürecinin ani gelişmesi, süreçteki değişkenlerin fazlalığı ve sahip olunan imkanların farklılığı gibi etmenler aksamaların yaşanmasına sebep olmuş ve öğrenme kayıpları meydana gelmiştir. Bu çalışmada, acil durum uzaktan öğretim sürecinde yapılanlara, öğrencilerde oluşan öğrenme kayıplarının telafisine ve öğretimde yaşanan aksamalara yönelik öneriler sunulmakta; EBA platformunun daha etkili kullanımının sağlanması için platform özelliklerinin ayrıntılı analizine yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Acil Durum Uzaktan Öğretim, Eğitim Bilişim Ağı, EBA, Covid-19, Salgın Sürecinde Eğitim , Eğitimde Dijitalleşme

Atıf: Tonbuloglu, B., (2021). *Türkiye'de Acil Durum Uzaktan Öğretim ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) İncelemesi,* (Politika Notu: 2021/26). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

YAZAR HAKKINDA

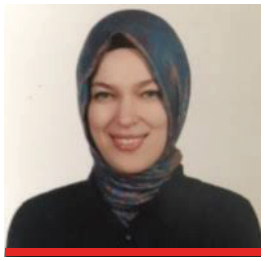

Öğr. Gör. Dr. Betül Tonbuloğlu, Marmara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği lisans mezunu olup, yüksek lisansını da aynı bölümde öğretim yazılımlarının kullanışlılığı üzerine 2010 yılında tamamlamıştır. Doktora eğitimini Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim programında, uzaktan eğitim programlarının değerlendirilmesi üzerine 2017 yılında tamamlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde 13 yıl bilişim teknolojileri öğretmeni olarak görev yapmıştır. Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi Dr. olarak çalışma hayatına devam etmektedir. İlgi alanları arasında uzaktan eğitim, uzaktan eğitimde kalite standartları, web 2.0 araçlarının eğitimde kullanımı, öğretim yazılımları, kullanışlılık değerlendirmesi, insan-bilgisayar etkileşimi, bilgisayar destekli eğitim, kodlama ve robotik eğitimi, proje tabanlı eğitim ve çok kültürlü eğitim konuları bulunmaktadır. İlgi alanlarına yönelik uluslararası ve ulusal birçok kitap bölümü, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Bu Politika Notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır.

EPAM; Türkiye'de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla; ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: todam@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nın yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nı bağlayıcılığı yoktur.

Giriş

Uzaktan eğitim, çalıştığı işten veya ailevi sorumluluklarından dolayı fiziki olarak üniversitede bulunamayan, mekân ve zaman esnekliğine ihtiyaç duyan, profesyonel gelişimlerini devam ettirmek isteyen kişiler tarafından sıkça tercih edilen; bireysel eğitimi desteklemesiyle, her yaştan insana kendini geliştirme imkânı sunmasıyla ve sunduğu fırsat eşitliğiyle ön plana çıkan bir seçenektir (Kyalo &Hopkins, 2013; Gümüş & Fırat, 2016; Tonbuloğlu & Gürol, 2016). Ancak Aralık 2019'da ortaya çıkan COVİD-19 salgınıyla birlikte, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitim ortamı önemli ölçüde etkilenmiş ve değişmiş, acil durum uzaktan öğretime geçişler öngörülemez bir hızla tüm dünyada yaşanmaya başlamıştır. 190'dan fazla ülkede 1,6 milyar öğrenciyi (dünyadaki öğrenci nüfusunun yaklaşık %94'ünü) etkileyen bu salgından ötürü yüz yüze eğitime ara verilmiş ve eğitimin sürdürülebilmesi için acil durum uzaktan öğretime ani bir geçiş yaşanmıştır. Bir yıldan fazla süredir bu faaliyetler tüm eğitim kademelerinde devam ettirilmektedir.

İçinde bulunduğumuz acil durum uzaktan öğretim sürecini değerlendirirken; bu süreci, uzun planlama süreçleri sonucunda oluşturulan ve özel bir öğretim tasarımı süreci gerektiren uzaktan eğitim faaliyetlerinden ayırmakta fayda vardır. Acil durum uzaktan öğretim, COVID-19 salgını gibi kriz durumlarında ve acil durum süreçlerinde yüz yüze sunulan eğitimin geçici olarak uzaktan eğitim ortamına aktarılmasına verilen isimdir (Hodges vd., 2020). Acil durum uzaktan öğretimin kurgusu ve dinamikleri uzaktan eğitimden farklı olmakla beraber, özellik ve gereklilikleri de farklılık göstermektedir. Acil durum uzaktan öğretiminin amacının kriz durumunda hızlı bir şekilde öğretim sürecini devam ettirebilmek, öğretim ortamına geçici olarak erişim temin edebilmek ve yaşanan acil durum geçinceye kadar planlanarak öğretimin alternatif bir şekilde sunumunu sağlamak olarak anlaşılması daha doğru olacaktır (Bozkurt, 2020; Akkoyunlu & Bardakcı, 2020). Bu sebeple uzun planlama süreçlerinin, özel bir öğretim tasarımının, uzaktan eğitime özel olarak tasarlanmış ders materyallerinin ve öğretim programlarının; uzman insan kaynağının, destek hizmetlerinin ve altyapı olanaklarının bulunduğu uzaktan eğitimle acil durum uzaktan öğretimi birbirinden ayırmakta ve beklentilerin daha farklı konumlandırılmasında yarar vardır. Çünkü iyi planlanmış ve kurgulanması uzun zaman alan uzaktan eğitim programlarında sağlam bir eğitim ekosistemi bulunmaktadır. Ayrıca uzaktan eğitim, dikkatli bir öğretim tasarımı ve planlaması ile sistematik bir tasarım ve geliştirme modelinin kullanılması sonucu oluşmaktadır (Branch & Dousay, 2015). Oysa acil durum uzaktan öğretiminde öncelikli amaç, eğitimin hızlı bir şekilde devam ettirilmesidir.

Pandemi sürecinin belirsizliği, aniliği ve zorluğu eğitimin de belirsiz bir süreçten geçmesine neden olmuştur. Bu süreçte uzaktan sunulan öğretim faaliyetlerinin etkililiğinin arttırılması için bakanlıkça çok önemli adımlar atılmasına rağmen, uygulanan acil durum uzaktan öğre-

timle pandemi öncesi dönemdeki yüz yüze eğitimin kıyaslanması sonucu, özellikle teknoloji kullanım yeterliliği, bilgi ve deneyimi zayıf olan ve altyapı imkanları bakımından yetersiz öğrenenlerde, eğitmenlerde ve yöneticilerde oluşan verimsizlik algısı dile getirilmeye başlanmıştır (Telli-Yamamoto & Altun, 2020). Uzaktan öğrenme sürecinin verimliliği üzerinde TEDMEM (2020) raporunda belirtildiği gibi teknolojik araçlara sağlanan erişimin yanı sıra öğrencilerin çalışma ortamlarının, ailenin öğrencilere sağladığı öğrenme desteğinin, pandemi kaynaklı yaşanan stres ve kaygı düzeylerinin ve birçok faktörün etkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte yüz yüze eğitimi çevrimiçi eğitimle karşılaştırmanın yanlış olmasının ve gerçek bir sonuca ulaştırmamasının birçok nedeni vardır. Ortamların bilgi sunma yolu olarak görülmesi gerekliliği ve doğası gereği bir ortamın herhangi bir ortamdan daha iyi veya daha kötü olarak nitelenemeyeceği, etkili çalışmalar tasarlamak için insanların farklı medyalarla nasıl öğrendiklerini daha iyi anlamak gerekliliği, medya karşılaştırma çalışmalarında var olan fazla sayıdaki değişkenin sonuçları farklı etkileyebileceği gerçeği bu nedenlerden birkaçıdır. (Hodges vd., 2020). Acil durum uzaktan öğretimle geleneksel yüz yüze eğitim kıyaslanırken öğrencinin memnuniyetinin ve motivasyonunun, teknik yeterliliklerin, öğretmenlerin tutum, motivasyon ve yeterliliklerinin ve toplumsal hazırbulunuşluk gibi değişkenlerin önemini göz önünde bulundurmak gereklidir. Baber (2020) da acil durum uzaktan öğretimle geleneksel öğrenmeyi kıyasladığı çalışmasında olumlu öğrenme çıktısının temel belirleyicileri olarak öğrenci memnuniyetini, etkileşimi, başarıyı, motivasyonu, ders içeriğini ve eğitmenin rolünü etken olarak göstermiştir. Dolayısıyla bu kadar fazla değişkenin etkisinin bulunduğu bir kıyaslama, bize yanıltıcı sonuçlar verebileceğinden her bir eğitim türünün kendi içinde değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Acil Durum Uzaktan Öğretim Sürecinde Yapılanlar

Bakanlığın acil durum uzaktan öğretiminin yapılandırılması aşamasında attığı adımları değerlendirirken öncelikle burada önemli bir çabanın olduğunu kabul etmek gerekir. Çevrimiçi uzaktan eğitimin sürdürülebilmesi için TRT EBA TV ve EBA canlı ders platformu faaliyete geçirilmiş, böylece uzaktan eğitimin televizyon yayıncılığı ve çevrimiçi eğitim altyapısı kullanılarak sunulması sağlanmıştır. EBA'daki eğitim materyalleri sayıca ve kapsamca genişletilmiştir. Öğretmenlere dijital yeterliliklerini artırmak ve çevrimiçi eğitim ortamlarında ders verme becerilerini geliştirmek için birçok uzaktan hizmetiçi eğitim programı sunulmuştur. (EBA ile uzaktan eğitim kursu, sınıf öğretmenleri için bilişimle üretim eğitimi, lise kademesi için EBA akademik destek kullanım eğitimi, geri bildirim el kitabı, Intel ve Cisco gibi uluslararası kurumlarla ortak yürütülen hizmetiçi eğitimler vb.). Bununla birlikte öğrencilere kısmi tablet dağıtımının yapıldığı ve yapılmaya devam ettiği, teknik donanım eksikliği ve internet sorunu yaşayan öğrenciler için okulların Bilişim Teknolojileri sınıfları kullanılarak EBA destek noktalarının oluşturulduğu, EBA sitesinde kullanılmak üzere bedava internet hizmetinin sağlandığı, öğrencilerin

ve velilerin pandemi sürecinde psikolojik olarak olumlu yönde desteklenmeleri için okul rehber öğretmenleriyle ayrı çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca Dünya Bankası ile ortak yürütülecek bir proje ile öğretmen- yönetici- öğrenci ve veli eğitimlerini içeren "seç-beğen-izle" formatında büyük bir dijital platformun kurulacağı, bu eğitimlerin Mesleki Yeterlilik Kurumundan onaylanarak sertifikalandırılabileceği duyurulmuştur.

Acil Durum Uzaktan Öğretim Sürecinin Teknik Açıdan Değerlendirilmesi

İnternet erişim imkanlarının ve sahip olunan donanımların incelenmesi, acil uzaktan öğretim sürecinin teknik değerlendirmesi açısından önemlidir. Hanelerdeki internet erişim imkânı, TÜİK verilerine göre 2019'da %88,3 iken 2020'de %90,7'ye çıkmıştır (Şekil-1). Ancak görülen artışa rağmen yine de internet erişimi bulunmayan %9,3'lük bir hane oranının bulunduğu görülmektedir. Yeterli teknolojik donanıma ve internet erişimine sahip olmanın, fırsat eşitliği oluşturma anlamındaki önemi (Kavuk &Demirtaş, 2021) göz önünde bulundurularak sunulan ve EBA platformunda geçerli bedava internet hizmeti sağlama çalışmaları olumlu karşılanmakla birlikte, EBA dışındaki çevrimiçi eğitim platformlarını kullanmayı tercih eden kurumlarda öğrenimlerini sürdüren öğrenciler de bulunmaktadır. Eğitim ve iş amacıyla kullanılan Google Hangouts, Zoom ve Microsoft Teams gibi uygulamaların kullanımlarının arttığı ve Google Classroom gibi uygulamalar üzerinden ödevlendirmelerin yapıldığı belirtilmektedir (Koeze &Popper, 2020).

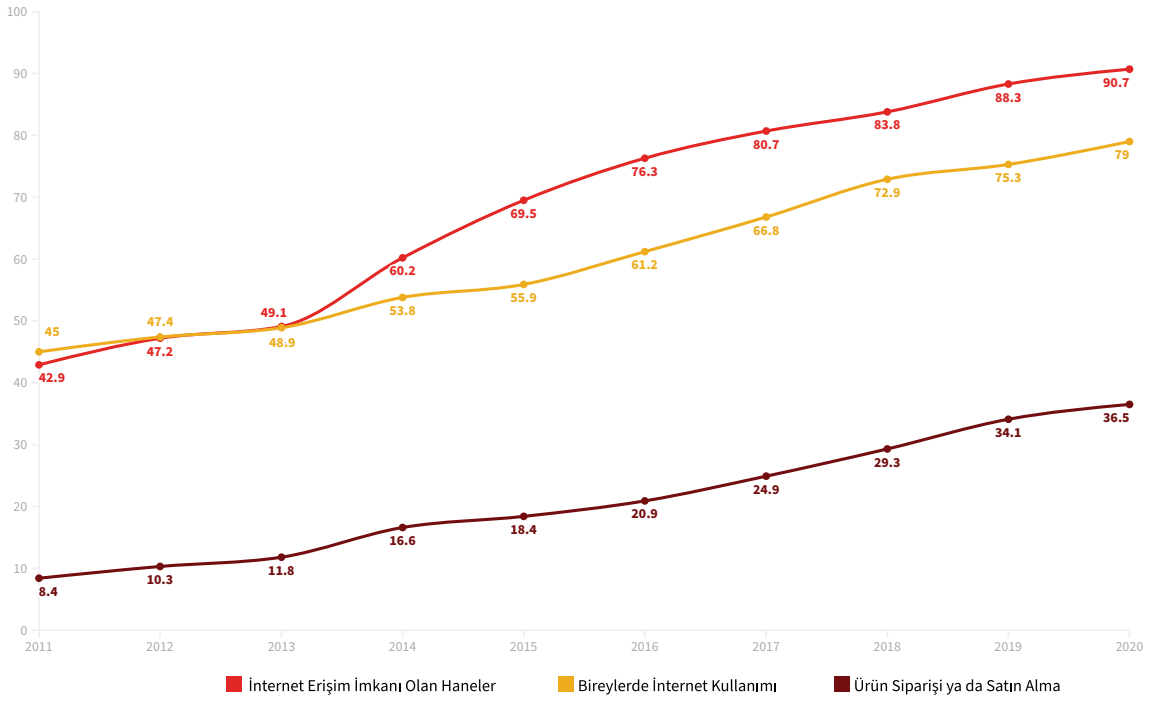

Şekil 1: Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanımına ilişkin temel göstergeler, 2011-2020
Kaynak: TÜİK, (2020)

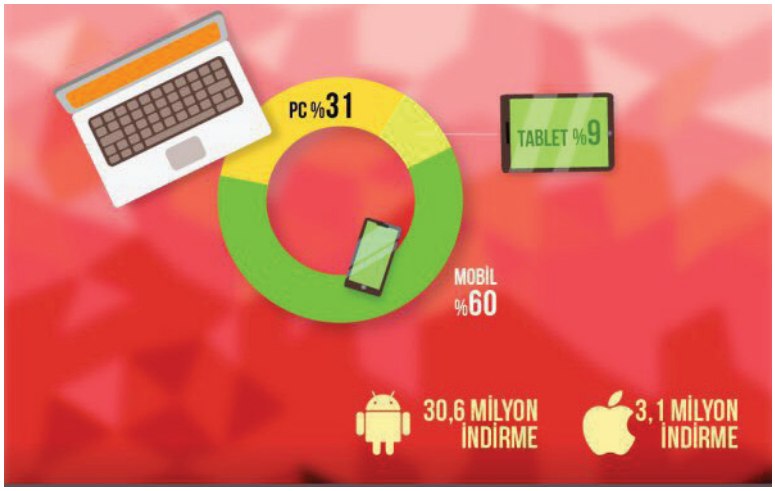

Şekil 2: EBA Tıklanma Sayılarının Cihaz Türüne Göre Dağılımı
Kaynak: MEB, (2020)

EBA tıklanma sayılarının cihaz türüne göre dağılımı (Şekil 2) incelendiğinde, EBA tıklanma sayısının büyük oranda mobil cihazlardan sağlandığı görülmektedir. Bakanlık verilerine göre 21 Eylül 2020-22 Ocak 2021 arasında 445.750 öğrenciye yapıldığı belirtilen tablet dağıtımı olumlu bir adım olmakla birlikte uzaktan erişim olanakları sınırlı olan Romanlar, mülteci çocuklar ve mevsimlik tarım işçisi gibi çocukların daha düşük sosyo-ekonomik imkanlara sahip olduğunu ve fırsat eşitsizliği yaşadığını belirten (Sezgin &Fırat, 2020) çalışmalar mevcuttur. Ayrıca çok kardeşli evlerde cihaz sıkıntısının yaşanmaya devam ettiği belirtilmektedir. Aktaş (2020), cihaz sınırlılığından dolayı çok kardeşli evlerde EBA TV'den derslerin takip edildiğini, ancak ödevlere erişimde ve ödev gönderiminde zorlukların yaşanması, öğretmenle kurulan etkileşimin zayıf kalması, öğrencilerin anlayamadıkları yerleri öğretmenlerine sormakta zorlanmaları gibi sorunların yaşandığını ifade etmiştir. Özellikle dezavantajlı ve çok kardeşli öğrencilerin sahip oldukları sosyo-ekonomik farklılıklar, bir dijital uçurumun oluşmasına neden olabilmektedir. Bu sorunu gidermek için oluşturulan EBA Destek noktalarının aktif kullanım durumlarının ve etkililiğinin değerlendirilmesini amaçlayan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

EBA Kullanımının ve Memnuniyet Durumunun İncelenmesi

Yaşanan acil durum uzaktan öğretim sürecinde Türkiye'de hatta dünyada, 23 Mart 2020-25 Aralık 2020 tarihleri arasındaki veriler baz alındığında kullanım oranı en yüksek olan eğitim platformunun EBA olduğu belirtilmektedir. Bakanlık bağımsız bir araştırma kuruluşu aracılığıyla EBA'dan duyulan memnuniyet oranını ölçmek için ülke genelinde 12 ilde lise öğrencilerinin, öğrenci velilerinin, ilkokul-ortaokul ve lise öğretmenlerinin bulunduğu 1.400 katılımcıdan oluşan bir memnuniyet anketi çalışması gerçekleştirmiştir. Elde edilen bulgulara göre veli, öğrenci ve öğretmenlerin %52,9'u EBA'yı "yeterli", %28,5'i "çok yeterli", %18,6'sı ise "yeterli değil" şeklinde değerlendirmiştir. MEB'in hazırladığı soru içeriklerin-

den yararlanan öğretmenlerin %98,9'u ve öğrencilerin %99,1'i içerikleri faydalı bulduğunu belirtmiştir (Şekil 3).

Bakanlığın uzaktan eğitim altyapısı olarak kullandığı EBA'yı 23 Mart 2020-21 Mayıs 2021 tarihleri arasında kullanan aktif öğrenci sayısının bakanlık verilerine göre 14.093.545, aktif öğretmen sayısının ise 1.177.725 olduğu görülmüş, canlı ders saatlerinin kademelere göre dağılımına Şekil 4'te yer verilmiştir.

Şekil 4 incelendiğinde (okul öncesinde yüz yüze eğitim büyük oranda devam ettiği için) okul öncesi kademesi dışındaki diğer kademelerde oldukça büyük bir oranda canlı derslerin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca EBA dışındaki çevrimiçi eğitim platformlarında gerçekleştirilen canlı dersler de buradaki oranlara dahil edildiğinde, öğretimin aksamaması için büyük bir çabanın gösterildiği anlaşılmaktadır.

Ancak tüm bu nicel göstergelerle birlikte eğitimin niteliğini gösteren çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Sunulan içeriklerin etkililiğinin, uzaktan eğitime uygunluğunun, çevrimiçi derslerin niteliğinin ve kazanımların edinilme durumlarının analiz edilmemesi eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca nicel göstergelerle sunulan canlı derslerin yüksek oranda yapılmış olması durumu, öğrenmenin istenen düzeyde gerçekleştiğini göstermek için yeterli değildir. Öğrencilerin, gerçekleştirilen canlı derslere katılım oranlarının da sorgulanması gerekmektedir. Kavuk ve Demirtaş (2021), çevrimiçi derslere aktif katılımın salgın döneminde sağlanamadığını belirterek bunun sebeplerini öğretmenle kurulan iletişim zayıflığı, öğrencilerin derslere odakla-

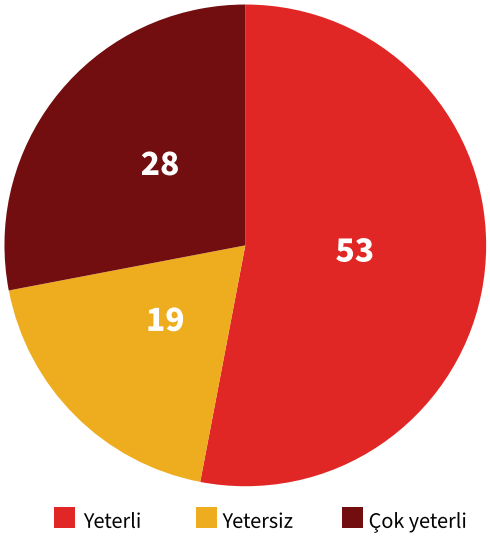

Şekil 3: EBA Memnuniyet Anketi Sonuçları (23 Mart- 25 Aralık 2020)
Kaynak: MEB, (2020)

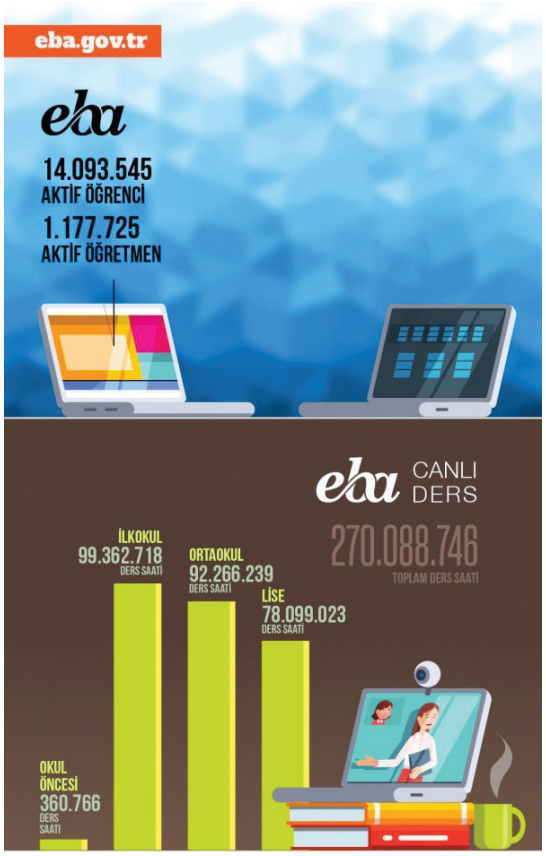

Şekil 4: EBA Canlı Ders Saatlerinin Kademelere Göre Dağılımı

Kaynak: MEB, (2020)

namamaları ve teknolojik sorunlar şeklinde ifade etmiştir. Pandemi sürecinde öğrencilerin çevrimiçi derslere ev şartlarının uygunsuzluğu, bilgisayar ve internet bağlantısının olmaması, bölgenin altyapı yetersizliği, teknoloji bilgisinin zayıflığı, çevrimiçi derslerin niteliği gibi sebeplerden dolayı düşük katılım gösterdikleri; öğrenci devamsızlığının ise hem akademik hem de sosyal-duygusal öğrenme sonuçları üzerinde olumsuz etkisinin bulunduğu belirtilmektedir (Zan &Zan, 2020; Santibañez & Guarino, 2021). Öğrencilerin derslerdeki devamsızlık durumlarının herhangi bir etkisinin olmaması, süreç değerlendirmesinin etkili şekilde yapılmasını zorlaştırmakta ve bu yönde öğrenme kayıpları oluşabilmektedir. Derse katılım takibinin ve bunun etkisinin öğretmenlere ve okul idarelerine bırakılmış durumda olması, öğretmen-öğrenci etkileşimini zayıflatmakta ve öğrencilerin kendilerini daha serbest bir ortamda hissederek derslerine gerekli özen ve dikkati göstermelerini engelleyebilmektedir. EBA TV'de bulunan içeriklerin de öğrencilerce izlenme-takip edilme durumu ve bu içeriklerin farklı sınıf seviyelerindeki etkililiği bilinmemektedir.

EBA Platformunun Analizi ve Değerlendirmesi

EBA çevrimiçi ortamda bireysel çalışma yoluyla öğrenimin gerçekleştirilebildiği, ders öncesi hazırlık ve ders sonu tekrarın yapılabildiği, materyallerin etkili şekilde kullanılabildiği ve bu yolla teknoloji-eğitim entegrasyonunun yapılabilmesine olanak tanıyan bir eğitim platformu olarak değerlendirilmektedir (Kadirhan &Korkmaz, 2020). Ancak EBA'da öğretim materyalleri ve canlı ders platformunun yanı sıra eğitimi destekleyici başka birçok özellik bulunmaktadır. Bu özelliklerin eğitimin tüm paydaşlarına daha etkili şekilde tanıtımının sağlanması gerekmektedir.

EBA platformunda öğretmenler istedikleri sınıf grubuyla ileti ve dosya paylaşabilmekte, tartışma başlatabilmekte, herhangi bir konuyu oylamaya açabilmekte ve başlangıç-bitiş tarihi belli olan bir etkinlik oluşturabilmektedir. Öğrencilere EBA'daki hazır içeriklerden veya öğretmenin hazırladığı içeriklerden yararlanılarak son teslim tarihi belirlenebilen dijital-sözlü-yazılı ödevler atanabilmekte, ödevlerin sonuna sınavlar eklenebilmekte, sınıf ve öğrenci bazında ödev tamamlama raporu alınabilmektedir (Şekil 5). Bu sayede öğrencilerin ortalama tamamlama oranları, ortalama sınav performansları, bireysel performans durumları gibi göstergeler baz alınarak öğrencilerin süreç değerlendirmesinin yapılmasına katkı sağlanabilmekte ve öğrencilere geri bildirimde bulunulabilmektedir. Öğretmenler EBA'daki farklı ders materyali türlerinden yararlanarak bir ders tasarımı oluşturabilmekte ve bunu öğrencilere görev olarak atayabilmektedir. Ayrıca EBA'da bulunan farklı türdeki sınav ve testler sınıf, ders ve ünite bazında kullanılabilmekte, çalışma olarak sınıf gruplarıyla paylaşılabilmekte, paylaşılan testlerin ve sınavların tamamlanma ve başarı raporları alınabilmektedir. Bu da öğretmene değerlendirme işlemiyle ilgili önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Yine EBA'da siber güvenlik ve teknolojinin doğru kullanımına yönelik öğrenci ve veli eğitimlerini içeren siber güvenlik portalının kurulmuş olması önemli görülmektedir. Öğrencilerin EBA'daki aktivitelerine ve içerik tamamlama oranlarına göre oluşturulan, eğitim yılı puanlarını, okul ve sınıf sıralamalarını içeren

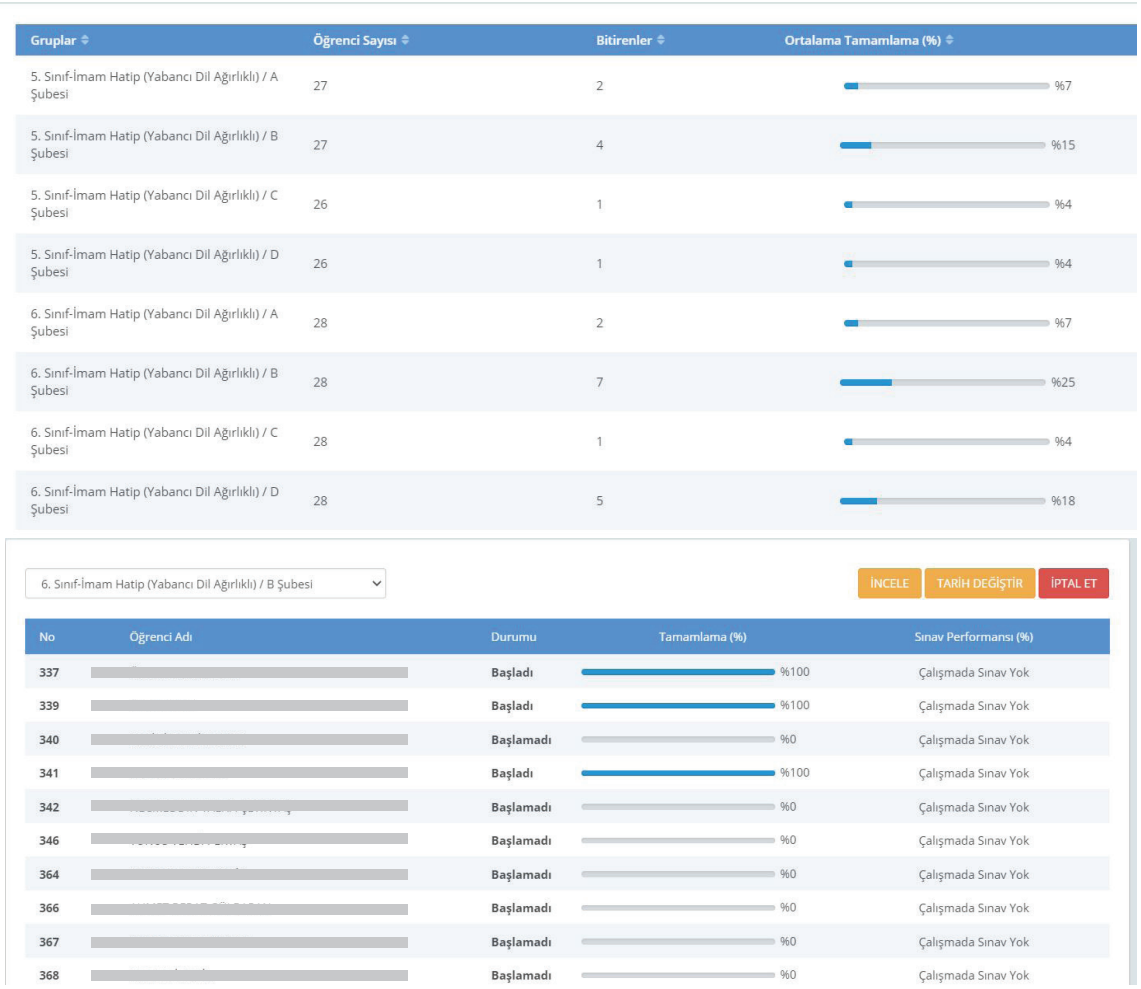

Gruplar	Öğrenci Sayısı	Bitirenler	Ortalama Tamamlama (%)
5. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / A Şubesi	27	2	%7
5. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / B Şubesi	27	4	%15
5. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / C Şubesi	26	1	%4
5. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / D Şubesi	26	1	%4
6. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / A Şubesi	28	2	%7
6. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / B Şubesi	28	7	%25
6. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / C Şubesi	28	1	%4
6. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / D Şubesi	28	5	%18

6. Sınıf-İmam Hatip (Yabancı Dil Ağırlıklı) / B Şubesi

İNCELE | TARİH DEĞİŞTİR | İPTAL ET

No	Öğrenci Adı	Durumu	Tamamlama (%)	Sınav Performansı (%)
337		Başladı	%100	Çalışmada Sınav Yok
339		Başladı	%100	Çalışmada Sınav Yok
340		Başlamadı	%0	Çalışmada Sınav Yok
341		Başladı	%100	Çalışmada Sınav Yok
342		Başlamadı	%0	Çalışmada Sınav Yok
346		Başlamadı	%0	Çalışmada Sınav Yok
364		Başlamadı	%0	Çalışmada Sınav Yok
366		Başlamadı	%0	Çalışmada Sınav Yok
367		Başlamadı	%0	Çalışmada Sınav Yok
368		Başlamadı	%0	Çalışmada Sınav Yok

Şekil 5: EBA Sınıf ve Öğrenci Bazlı Değerlendirme Ekranları
Kaynak: EBA, (2021)

EBA portfolyo özelliği de öğrencilerin genel ilerleyişlerinin değerlendirilmesi için kullanılabilecek özelliklerden biridir (Şekil 6).

EBA'da lise öğrencilerine yönelik olarak hizmete sunulan faydalı bir diğer özellik EBA Akademik Destek bölümüdür. Öğrencilerin, belirlediği hedefi sisteme tanımladıktan sonra sistemdeki deneme sınavıyla güncel durumunun tespit edilmesi ve bununla birlikte eksik konularına yönelik konu anlatımlarıyla ve önerilen testlerle sınava hazırlanmasını amaçlayan bu platformda öğrencinin kendi hızında, istediği stratejiyle çalışmasına ve kendisine özel bir çalışma programının oluşturulmasına olanak tanınmaktadır (Şekil 7). Bu sayede öğrenci, bir öğretmen yönlendirmesine ihtiyaç duymadan kendi eksikliklerini tespit ederek bunları sistemde sunulan kaynaklarla ve sorularla nasıl tamamlayabileceği hakkında fikir sahibi olmaktadır.

Web 2.0 araçlarının özellikle uzaktan eğitim içeriği ve etkinliği oluşturma noktasında yaygınlaştığı günümüzde EBA'da sunulan VFabrika programı, içinde barındırdığı hazır şablonlarla öğretmenlerin farklı içerikler ve oyunlar üretebilmelerine olanak tanımaktadır. Birçok web 2.0 aracının kullanım özellik-

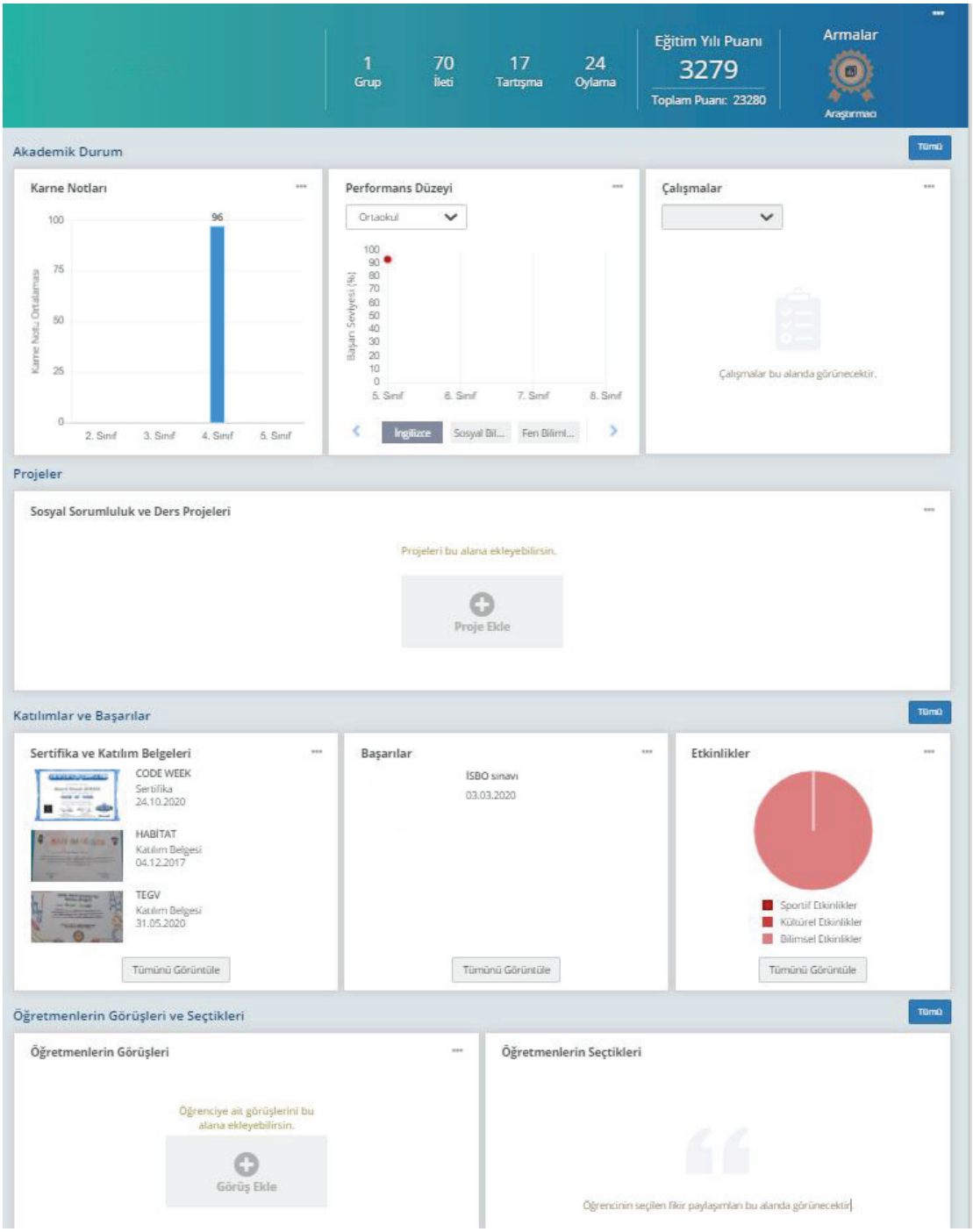

Şekil 6: EBA Öğrenci Portfolyosu
Kaynak: EBA, (2021)

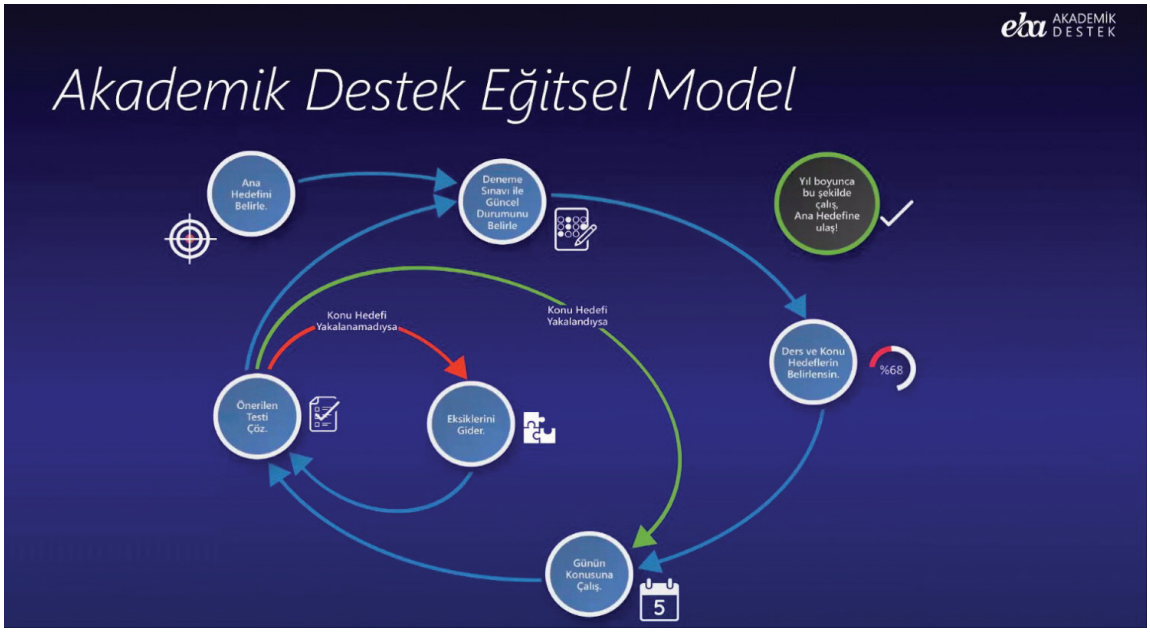

Şekil 7: EBA Akademik Destek Platformu
Kaynak: EBA, (2021)

lerini içinde barındıran VFabrika ile sözcük avı, boşluk doldurma, hafıza oyunu, kelime tahmin oyunu, bilgi kartları, eşleştirme ve sıralama etkinlikleri, çoktan seçmeli sorular, soru çarkı ve etkileşimli videolar oluşturulabilmektedir (Şekil 8). Ayrıca VFabrika'nın kullanımına ilişkin uzaktan hizmetiçi eğitimler de öğretmenlere sunulmaktadır.

EBA'yı diğer eğitim platformlarından üstün kılan tüm bu güçlü özellikleriyle birlikte geliştirilmesi gereken yanları da bulunmaktadır. EBA canlı ders platformunun başlangıçtaki altyapı yetersizliğinden kaynaklı olarak tüm ülkedeki uzaktan eğitim derslerinin istenen saatte yapılamaması, uyarı ve çakışmaların yaşanması, öğretmen ve idarecileri farklı çevrimiçi eğitim platformlarına yönlendirmiştir. Zoom veya Teams gibi çevrimiçi eğitim platformlarına yapılan geçişlerin artması ve her okulun kendi sistemini kullanması ise eğitimin merkezi takibini güçleştirmiştir. EBA canlı ders platformunun altyapı sorunları Şubat 2021 itibariyle büyük oranda giderilmiş olsa da canlı ders kapasitesini artırma çalışmaları devam etmekte, öğretmen ve okul idarecilerinin EBA'nın canlı ders platformundaki sorunlarla tekrar karşılaşmamak adına aşinalık kazandıkları diğer çevrimiçi eğitim platformlarını kullanmaya devam etmeleri durumu oluşabilmektedir. Ayrıca tüm bu sistemlerin barınma ve depolama hizmetlerinin yurtdışı tabanlı olmasından kaynaklı güvenlik sorunları ve etik problemler gündeme taşınmıştır. Balaman ve Hanbay-Tiryaki (2021) de çevrimiçi eğitimler için Zoom platformunun ve EBA TV'nin; çevrimdışı eğitimler için ise EBA platformunun özellikle tercih edildiğini çalışmasında belirtmiş, yerli ve güvenli çevrimiçi ders yazılımlarına olan ihtiyacı dile getirmiştir.

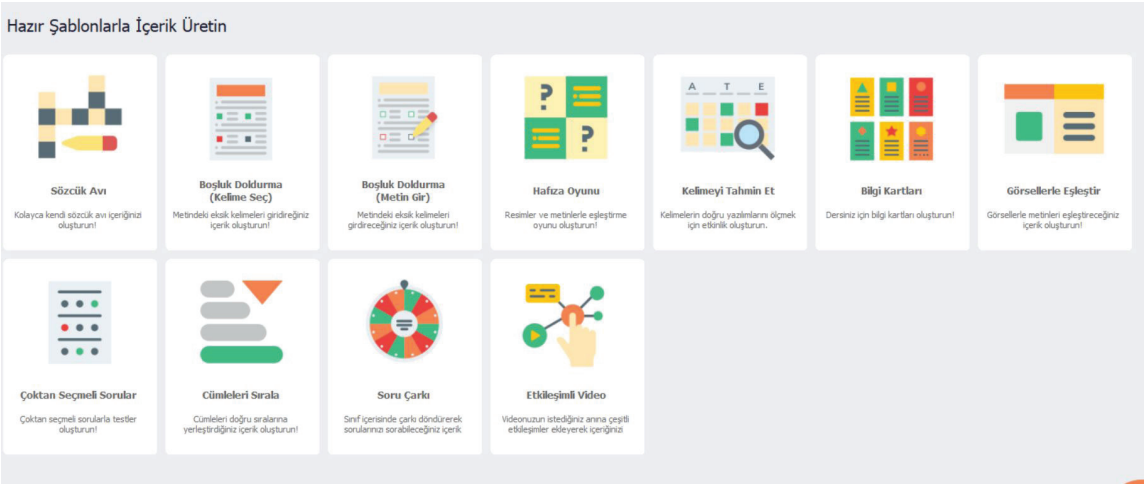

Şekil 8: EBA VFabrika İçerik Oluşturma Aracı

Kaynak: EBA, (2021)

Sonuç ve Değerlendirme

Kriz veya acil durum süreçlerinde öğretimin hızlı bir şekilde devam ettirilmesi için yüz yüze eğitimin uzaktan eğitim ortamına aktarılmasıyla oluşturulan "acil durum uzaktan öğretim" Türkiye'de COVİD-19 pandemisinden dolayı bir yılı aşkın süredir uygulanmaktadır. Öğretim desteklerine erişimin ve öğretimin sürdürülebilirliğinin sağlanması adına önemli adımlar atılmıştır. Bu süreçte kuşkusuz en çok kullanılan platform olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA), canlı ders altyapısı ve öğretim materyali sunma dışında eğitimi destekleyici birçok özelliğe sahiptir. Bu olumlu özelliklerle birlikte, uzaktan eğitim yoluyla sunulan içeriklerin niteliği, güvenlikle ilgili yaşanan etik sorunlar, öğrencilerin derslere devam durumlarının takip ve etkisinin bulunmaması, sahip olunan imkanların farklılığından dolayı eğitimde oluşan aksamalar, öğrencilerin sosyal-duygusal açıdan yaşadıkları boşluklar ve öğrenme kayıpları gibi olumsuzluklar mevcuttur. Sürecin aniliği, belirsizliği ve değişkenliği de öğrenme kayıplarını etkilemiştir. Tüm bu etmenler göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerde oluşan kayıpların tespitine ve telafisine yönelik ulusal ve bölgesel düzeyde planlama çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğu görülmektedir. Sunulan eğitimin etkililiğinin, içeriklerin niteliğinin, hangi kazanımlara ne ölçüde erişildiğinin, erişilemeyen kazanımların nasıl telafi edileceğinin ve öğrenmenin gerçekleşme oranının tespit edilmesi gereklidir (TEDMEM, 2021: a).

Salgın süreciyle birlikte uzaktan eğitim sistemlerinin sadece teknolojik anlamda ele alınarak değerlendirilmesinin ne kadar yetersiz olduğu görülmüştür. Uzaktan eğitim sistemlerinin, Can'ın (2020) da belirttiği gibi kalite, güvenlik, içerik, tasarım, altyapı, erişim, uygulama, mevzuat ve pedagojik açıdan güçlendirilmesi son derece önemlidir. Tonbuloğlu ve Gürol (2016) da uzaktan eğitim programlarında ders tasarımı ve içeriğinin, öğretme-öğrenme sürecinin, eğitim materyallerinin, sağlanan desteklerin ve ölçme-değerlendirme konularının önemine vurgu yapmış; uzaktan eğitim programla-

rının bu açılardan geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Darling-Hammond ve diğerleri (2020), salgın sırasında oluşan öğrenme açıklarının kapatılması için uygulanabilecek önerileri 10 alanda sunmuştur. Bunları;

1. Oluşan dijital uçurumu kapatmak,
2. Uzaktan ve harmanlanmış öğrenmeyi güçlendirmek,
3. Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu alanları belirlemek,
4. Sosyal ve duygusal öğrenme için destek sağlamak,
5. Daha güçlü bir iletişim ağı için okulları yeniden tasarlamak,
6. Otantik ve kültürel duyarlılığı yüksek öğrenmeyi öne çıkarmak,
7. Genişletilmiş öğrenme süreleri sağlamak,
8. Kapsamlı destekler oluşturmak,
9. Eğitimcileri, okulu yeniden yapılandırmaları için hazırlamak,
10. Okul finansmanından daha yeterli ve adil şekilde yararlanmak

şeklinde ifade etmiştir (Darling-Hammond vd., 2020). TEDMEM (2021:b) raporunda da, öğrencilerin bilişsel, sosyal ve duygusal yönden yaşadıkları kayıpları telafi etmeye yönelik ilk olarak yaşanan kayıpların tespitinin yapılabileceği bir ölçme-değerlendirmeye; daha sonra ise bunların telafisi için merkezi düzeyde yapılacak yeni bir öğretim programı geliştirme çalışmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu süreçten en çok etkilenen 1. Sınıf öğrencileri, dezavantajlı ve özel eğitim öğrencileri, mesleki ve teknik eğitim öğrencileri ile geçiş sınıflarındaki öğrenciler için odaklı telafi programlarına, rehberlik anlayışının geliştirilmesine, öğretmenlerin desteklenmesine ve geleceğe hazırlık için eğitimde acil durum eylem planının oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla telafi eğitiminin sadece bilişsel yönü kapsamadığı, akademik kayıpların yanı sıra sosyal ve duygusal kayıplara da odaklanılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Türkiye'de yaşanan acil durum uzaktan öğretim süreci, güçlüklerin yanında birçok fırsatı da birlikte getirmiş; gerçekleştirilmesi çok uzun bir zaman gerektiren dijital dönüşümün, tüm paydaşların teknolojiye maruz bırakılmasıyla çok daha kolay ve kısa bir zamanda gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca öğretmen-veli ilişkisini güçlendirmiş; okul-aile işbirliğini daha kuvvetli hale getirmiştir. Bu süreçte öğrencilerin öz denetim, motivasyon ve aidiyet duygularının önemi bir kez daha idrak edilmiştir. Acil durum uzaktan öğretimin sağlıklı şekilde devam ettirilmesi için yapılanlar olumlu karşılanmakla birlikte, bundan sonraki sürecin dikkatli bir planlamayla ve her aşamasında yapılacak değerlendirmelerle kurgulanmasının, zayıf kalan alanların tespit edilerek bu alanlarda oluşan ihtiyaçlara daha iyi hazırlanılmasının, akademik-sosyal ve duygusal gelişimi destekleyici telafi programlarının geliştirilerek uygulanmasının eğitim süreçlerinin niteliğine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneriler

- EBA platformunun hangi kriterler açısından yeterli görülüp görülmediğinin analiz edilmesi ve yetersiz olduğu alanlar açısından geliştirilmesinin sağlanması gerekmektedir.
- EBA'da bulunan öğrenme içeriklerinin uzaktan eğitime uygunluğunun değerlendirilmesi, uzaktan eğitime uygun yapıya ve ders tasarımına sahip olan içeriklerin bir puanlama sistemiyle öncelikli olarak gösterilmesi ve bu sayede kullanılacak nitelikli içeriklere erişimin kolaylaştırılması sağlanabilir.
- Öğrencilerin devam takiplerinin daha rahat yapılabilmesi için öğrencilerin derse giriş-çıkış saatlerinin ve derste bulundukları sürelerin sistemce otomatik olarak takibinin yapılabilmesi özelliğinin EBA çevrimiçi platformunda bulunması sistemi güçlendirecektir. Kullanılan sistemin ve altyapının güvenlik açıklarının minimize edilerek öğrencilerin derse görüntülü katılımlarının sağlanması yoluyla devam takibinin yapılması gibi farklı seçenekler oluşturulabilir.
- Özel eğitime ihtiyaç duyan ve öğrenme güçlüğü yaşayan dezavantajlı öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları zorluklar da dikkate alınmalı; bu öğrencilere yönelik olarak destekleyici farklı ders, etkinlik ve materyallerle EBA güçlendirilmelidir.
- EBA Akademik Destek platformunun tanıtımının daha iyi yapılması ve kullanımının yaygınlaştırılması etkili olacaktır.
- Kullanılan canlı ders platformlarındaki barınma ve depolama hizmetlerinin yurtdışı tabanlı olmasından kaynaklı güvenlik zafiyetleri ve oluşan etik sorunlara yerli ve milli yazılımlar ve depolama hizmetleri aracılığıyla kalıcı çözümler üretilmelidir.
- EBA TV'de yer alan içeriklerin öğrencilerce ne ölçüde izlendiği, takip edildiği ve bu içeriklerin farklı sınıf seviyelerindeki etkililiğine yönelik tespit ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Öğretmenlerin uzaktan eğitimin üstün yanlarını etkili şekilde kullanmalarını kolaylaştırıcı ve dijital yeterliliklerini güçlendirecek hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlere katılımlarını desteleyecek güncel yaklaşımlar ve teşvikler uygulanmalıdır.

- Tablet dağıtımı gibi hizmetler özellikle sosyo-ekonomik açıdan zayıf durumda olan ve çok kardeşli evlerde yaşayan öğrencilere yönelik olarak yaygınlaştırılmalı ve bu öğrenciler farklı şekillerde desteklenmelidir.
- EBA dışındaki çevrimiçi eğitim platformlarını (Zoom, Teams gibi) kullanmayı tercih eden kurumlarda eğitim gören öğrenciler düşünülerek EBA'da geçerli ücretsiz internet hizmetinin yanı sıra ek internet hizmeti sağlama çalışmaları yapılmalıdır.
- Değerlendirme, sınavlar ve notlandırma konusunda etkili bir politika geliştirilmeli, ayrıca normalleşme sürecinde hibrit eğitimin nasıl kurgulanacağına yönelik oluşturulan planlamalar kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- Alınan kararların ve uygulanan yöntemlerin belirli aralıklarla değerlendirilerek sürecin etkililiği yönünde gerekli düzenleme işlemlerinin yürütülmesi ve değerlendirme sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılarak tüm paydaşların sürecin gidişatından haberdar edilmesi gerekmektedir.
- Paydaşların görüş, değerlendirme ve geri bildirimlerinin düzenli aralıklarla değerlendirilerek sürecin iyileştirilmesi için kullanılması önemlidir.
- Öğrenci, öğretmen, idareci ve velilerin süreçte karşılaştıkları güçlüklerin analizi ve bu güçlüklere çözüm yollarının geliştirilmesi, gelecekte bu tür güçlüklere cevap verme noktasında öğretim sistemini daha güçlü hale getirecektir.
- Eğitimin tüm paydaşlarına yönelik olacak şekilde psikolojik, sosyal ve akademik destekler etkili şekilde sağlanmalıdır.

Kaynakça

Akkoyunlu, B., & Bardakcı, S. (2020). *Pandemi döneminde uzaktan eğitim.* https://portal.yokak.gov.tr/makale/pandemi-doneminde-uzaktan-egitim/#acil-uzaktan-ogretimin-degerlendirilme-sureci adresinden erişilmiştir.

Aktaş, U. (2020). *Türkiye'de salgının eğitime etkisi.* https://sarkac.org/2020/05/turkiyede-salginin-egitime-etkisi-ogrenciler-dijital-ucurumu-anlatiyor/ adresinden erişilmiştir.

Baber, H. (2020). Determinants of students' perceived learning outcome and satisfaction in online learning during the pandemic of COVID19. *Journal of Education and e-Learning Research*, *7*(3), 285-292. https://doi.org/10.20448/journal.509.2020.73.285.292

Balaman, F., & Hanbay- Tiryaki, S. (2021). Coronavirüs (Covid-19) nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşleri. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, *10*(1).

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *6*(3), 112-142.

Branch, R. M., & Dousay, T. A. (2015). *Survey of instructional development models*. Association for Educational Communications and Technology (AECT).

Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6*(2), 11-53.

Darling-Hammond, L., Schachner, A., & Edgerton, A. K. (2020). Restarting and reinventing school: Learning in the time of COVID and beyond. *Learning Policy Institute*.

Gümüş, M., & Fırat, M. (2016). Açık ve uzaktan öğrenmenin tercih edilme nedenlerinin belirlenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *2*(4), 158-168.

Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause review*, *27*, 1-12.

Kadirhan, M. & Korkmaz, Ö. (2020). The effects of learning blended with EBA content on students' academic achievement and attitudes toward science course. *Trakya Eğitim Dergisi, 10*(1), 64-75.

Karadağ, N. (2021). Açıköğretim Sistemi'nde çevrimiçi sınav uygulamasının sınav hazırlama sürecine etkisi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *7*(1), 45-60.

Kavuk, E., & Demirtaş, H. (2021). *COVID-19 Pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadığı zorluklar.* https://e-ijpa.com/index.php/pedandragoji/article/view/20 adresinden erişilmiştir.

Kırmızıgül, H. (2020). Covid-19 salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 7*(5), 283-289.

Koeze, E. & Popper, N. (2020). *The virus changed the way we internet*. https://www.nytimes.com/interactive/2020/04/07/technology/coronavirus-internet-use.html adresinden erişilmiştir.

König, J., Jäger-Biela, D. ve Glutsch, N. (2020). Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: Teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany, *European Journal of Teacher Education, 43*(4), 608-622. https://doi.org/10.1080/02619768.2020.1809650

Kyalo, I. W., & Hopkins, S. (2013). Exploring the acceptability of online learning for continuous professional development at Kenya medical training colleges. *Electronic Journal of E-learning*, *11*(2), 82-90.

MEB. (2020). *Sayılarla uzaktan eğitim*. http://yegitek.meb.gov.tr/www/sayilarla-uzaktan-egitim/icerik/3132 adresinden erişilmiştir.

Nuland, S.V., Mandzuk, D., Petrick, K.T. ve Cooper, T. (2020). COVID-19 and its effects on teacher education in Ontario: A complex adaptive systems perspective. *Journal of Education for Teaching, 46*(3), 1-10. https://doi.org/10.1080/02607476.2020.1803050

Santibañez, L., & Guarino, C. (2021). The effects of absenteeism on academic and social-emotional outcomes. *Educational Researcher,* pp. 1 –9. https://doi.org/10.3102/0013189X21994488

Sezgin, S., & Fırat, M. Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitime geçiş ve dijital uçurum tehlikesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *6*(4), 37-54.

TEDMEM (2020). *COVID-19 sürecinde eğitim uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri.* (Ed: Sunar, S.). Ankara: TEDMEM.

TEDMEM (2021:a). *2020 Eğitim değerlendirme raporu.* (Ed: Sunar, S.). Ankara: TEDMEM.

TEDMEM (2021:b). Türkiye'nin telafi eğitimi yol haritası. (Ed: Sunar, S.). Ankara: TEDMEM.

Telli- Yamamoto, G., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), 25-34.

Tonbuloğlu, B., & Gürol, A. (2016). Evaluation of distant education programs with regards to various shareholder opinions. *Journal of Education and Practice*, *7*(28), 9-22.

Tonbuloğlu, B., & Gürol, A. (2016). Analysis of distance education students' opinions and satisfaction levels of their programs. *European Journal of Open Education and E-learning Studies. 1*(1).

TÜİK. (2020). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması*. http://bit.ly/tuik2020 adresinden erişilmiştir.

Yılmaz, E., Mutlu, H., & Doğanay, G. (2020). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği*. https://bit.ly/3x5T2gH adresinden erişilmiştir.

Zan, N., & Zan, B. U. (2020). Koronavirüs ile acil durumda eğitim: Türkiye'nin farklı bölgelerinden uzaktan eğitim sistemine dahil olan edebiyat fakültesi öğrencilerine genel bakış. *Electronic Turkish Studies*, *15*(4).

Ülkemizde acil durum uzaktan öğretim faaliyetlerinin ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) eğitim-öğretim niteliklerinin iyileştirilmesi ve artırılması için öne çıkan öneriler şunlardır:

- EBA'da bulunan öğrenme içeriklerinin uzaktan eğitime uygunluğunun değerlendirilmesi, uzaktan eğitime uygun yapıya ve ders tasarımına sahip olan içeriklerin bir puanlama sistemiyle öncelikli olarak gösterilmesi ve bu sayede kullanılacak nitelikli içeriklere erişimin kolaylaştırılması sağlanabilir.
- EBA TV'de yer alan içeriklerin öğrencilerce ne ölçüde izlendiği, takip edildiği ve bu içeriklerin farklı sınıf seviyelerindeki etkililiğine yönelik tespit ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Öğretmenlerin uzaktan eğitimin üstün yanlarını etkili şekilde kullanmalarını kolaylaştırıcı ve dijital yeterliliklerini güçlendirecek hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Alınan kararların ve uygulanan yöntemlerin belirli aralıklarla değerlendirilerek sürecin etkililiği yönünde gerekli düzenleme işlemlerinin yürütülmesi ve değerlendirme sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılarak tüm paydaşların sürecin gidişatından haberdar edilmesi gerekmektedir.

İLKE ilim kültür eğitim vakfı | epam EĞİTİM POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: epam@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr/epam